

MAAHANMUUTTAJIEN ÄIDINKIELI
PERSIAN KIELEN OPETUSSUUNNITELMA

Kopla 16.6.2005

Opetuksen lähtökohdat

Maahanmuuttajien äidinkielen opetuksella tuetaan oppilaan ajattelun ja kielenkäyttötaitojen, itseilmaisuuden ja viestinnän kehittymistä sekä persoonallisuuden kasvua. Oman äidinkielen opetus luo osaltaan pohjaa toiminnalliselle kaksikielisyydelle. Oman äidinkielen avulla oppilas säilyttää yhteyden kielelliseen kulttuuriinsa. Sen opetuksella voidaan tukea myös eri oppiaineiden opiskelua.

Opetuksen tavoitteiden lähtökohtina ovat oppilaan ikä, aikaisempi opetus sekä kodin ja muun ympäristön tarjoama tuki äidinkielen kehittymiselle. Ne voidaan määrittää tason tai vuosiluokkien perusteella.

Oman äidinkielen opetus on perusopetusta täydentävää opetusta, jota säätelee Opetushallituksen suositus (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004).

Opetusjärjestelyt

Maahanmuuttajien äidinkielen opetuksen suunnitelma on laadittu kahden viikotunnin vuosittaiseen äidinkielen opiskeluun. Tuntimäärä ja opiskelu vieraassa kieliympäristössä asettavat rajoituksia omaksuttavan aineksen laajuudelle.

Opetuksessa käytetään eri ikäkausille ja kulloinkin opetettavaan ainekseen soveltuvia työtapoja, jotka antavat myös elämyksiä ja innostusta oppimiseen. Joissakin kielissä voi olla rajatut mahdollisuudet saada kirjallista oppimateriaalia, jolloin työtavan valinnalla ja opettajan omalla halulla tuottaa oppimateriaalia on keskeinen merkitys.

Äidinkielen opetuksen suunnitelmasta ja järjestämisestä tulee antaa tietoa huoltajille. Yhteistyö huoltajien kanssa tukee oppilaan tavoitteellista oppimista ja motivoitumista oman äidinkielen opiskeluun.

Persian kielen ja opetuksen ominaispiirteitä

Persian kieli kuuluu indoeurooppalaisiin kieliin. Persia on indoiranilaisten kielten iranilaisen haaran lounaisin ryhmä. Persiaa puhuu maailmassa n. 50 miljoonaa ihmistä, jotka asuvat Iranissa, Afganistanissa, Tadžikistanissa ja näiden maiden lähialueilla. Persian kielen päämurteet ovat farsi, dari ja tadžikki. Farsia ja daria kirjoitetaan arabialaisin kirjaimin oikealta vasemmalle, mutta tadžikkia historiallisista syistä kyrillisin kirjaimin. Persian kieltä on puhuttu noin 3000 vuotta. Persiassa on paljon arabialaisia lainasanoja, mutta persialaisia sanoja puolestaan on lainautunut moniin muihin kieliin. Myös suomen kielessä on persialaisia lainasanoja, kuten kioski, basaari ja paratiisi.

Persian kielessä on 32 kirjainta, joista 26 on konsonantteja. Lyhyet vokaalit merkitään lisämerkkien avulla. Kirjaimen muoto on erilainen sanan alussa, keskellä ja lopussa.

Persian kielen erityispiirteitä ovat mm. seuraavat:

- Sanajärjestys on subjekti, objekti, verbi.
- Aikamuotoja on kuusi: preesens, futuuri, yksinkertainen mennyt muoto (= suomen imperfekti), preesensin perfekti (= suomen perfekti), menneen ajan imperfekti (kestomuoto) ja menneen ajan perfekti (= suomen pluskvamperfekti). Puhekielessä on lisäksi kaksi muuta aikamuotoa.

- Lausetyyppejä ovat myöntölause, kysymyslause, huudahduslause (käsky) ja ehtolause.
- Infinitiivejä on neljä, mutta suomen I infiniitiiviä vastaa subjunktiivi.
- Kiellot ilmaistaan tunnuksella nä ja kysymykset tunnuksella aya tai kysymyssanoilla.
- Moduksista imperatiivi ilmaistaan etuliitteellä tai suffiksilla ja konditionaali konjunktiolla jos.
- Transitiivi ja intransitiiviverbeillä on persiassa tärkeä osuus.
- Sijamuotoja ilmaistaan prepositioilla.
- Ei ole sukuja (feminiini, maskuliini, neutri), mutta spes is eli määräisyyden ja epämääräisyyden ilmaiseminen kuuluu persian kieleen.
- Sanastossa on erityisen paljon synonyymeja. Idiomeja, fraaseja, muita ilmauksia ja sananlaskuja on runsaasti. Terminologia saattaa vaihdella alueittain hyvinkin paljon.
- Paino on sanan viimeisellä tavulla ja intonaatio on lauseissa nouseva.
- Kirjoituksessa ei ole isoja alkukirjaimia. Taiteellinen käsialakirjoitus eroaa suuresti tekstauskirjoituksesta.
- Kohteliaista puhekieltä arvostetaan. Lapset teittitelevät vanhempiaan ja koulussa opettajat ja oppilaat teittitelevät toisiaan. Etenkin vanhoja ihmisiä arvostetaan ja kunnioitetaan. Kirjakieli eroaa puhutusta kielestä mm. sanamuodoissa ja lauserakenteissa.

Opetettaessa persiaa omana äidinkielenä opettaja arvioi oppilaan tason ja opettaa häntä henkilökohtaisen edistymisen mukaan. Oppitunneilla noudatetaan persialaisen kulttuurin tapoja ja käytetään apuna persialaista tarina- ja sananlaskuperinnettä, musiikkia ja draamaa. Taiteellista käsialakirjoitusta harjoitellaan mahdollisuuksien mukaan, samoin tekstinkäsittelyä tietokoneella.

TASO 1 (VUOSILUOKAT 1-2)

TAVOITTEET

Oppilas

- rohkaistuu omankieliseen vuorovaikutukseen
- oppii kuuntelemaan keskittyen
- oppii kysymään, vastaamaan ja kertomaan omalla kielellään
- oppii lukemisen ja kirjoittamisen perustekniikat
- oppii tarkkailemaan lukemistaan ja luetun ymmärtämistään
- tutustuu käsitteisiin äänne, kirjain, tavu, sana, lause, otsikko, teksti ja kuva
- oppii uutta sanastoa
- tutustuu persian kielen kulttuurin tapoihin, juhliin ja perinteeseen
- tutustuu persian kielen tarinaperinteeseen.

KESKEISET SISÄLLÖT

Puhuminen ja kuunteleminen

- Sujuvaa suullista ilmaisua erilaisissa koulun vuorovaikutustilanteissa (oppilaiden omat kertomukset, kysyminen, keskustelu)
- keskittyvää ja päättelevää kuuntelemista
- ääntäminen, intonaatio
- tervehdykset, kohteliaisuusfraasit.

Lukeminen ja kirjallisuus

- *Kuullun, nähdyn ja luetun työstämistä kerronnan, leikin ja draaman avulla*
- *opettajan luennan kuuntelua, kuvien katselua ja keskustelua niistä*
- *puheen purkamista sanoiksi, tavuiksi ja äänneiksi*
- *luetun liittämistä omaan elämään*
- *tutustutaan keskustellen käsitteisiin päähenkilö, tapahtuma-aika ja -paikka sekä juoni*
- *erilaisia tekstejä (sadut, runot, tarinat, eläinsadut, sananlaskut, lorut, vitsit).*

Kirjoittaminen

- *Aakkoset, kirjanmuotojen piirtämistä, numeroiden piirtämistä*
- *piilovokaalit: äänneet joita ei aina kirjoiteta mutta äännetään kyllä*
- *lauseiden lopetusmerkit*
- *kirjoittamista tavu- ja sanatasolla, yksinkertaisia lauseita*
- *sanelukirjoittaminen.*

Kielentuntemus

- *Sanojen merkityksen havainnointia (vastakohtat, vertailu, synonyymit)*
- *kielen rakenteisiin tutustumista*
- *yksikkö ja monikko*
- *tutustutaan muiden oppiaineiden sanastoon.*

Kulttuurituntemus ja kieli-identiteetti

- *Tuntee persian kielen kulttuurin arvoja, tapoja ja perinteitä*
- *juhlat: persiankielisten maiden tärkeimmät kansalliset juhlat esim. Nowruz*
- *oman kielen ja etnisen ryhmän arvostus ja oman kielen käyttäminen sekä koulussa että koulun ulkopuolella.*

TASO 2 (VUOSILUOKAT 3-5)

TAVOITTEET

Oppilas

- *rohkaistuu osallistumaan keskusteluihin ja pyrkii ottamaan vastaanottajan huomioon omassa viestinnässään*
- *osaa kuunnella keskittyen*
- *oppii lukemaan lyhyitä tekstejä sujuvasti*
- *tottuu tarkkailemaan sekä arvioimaan itseään lukijana ja kirjoittajana*
- *oppii valitsemaan luettavaa eri tarkoituksiin (kirjaston käyttö)*
- *tutustuu runoihin ja erilaisiin teksteihin*
- *osaa rakentaa lauseita ja pieniä tekstejä suullisesti ja kirjallisesti*
- *oppii kirjoittamaan sujuvasti käsin*
- *saa kokemuksia tekstinkäsittelyohjelmista*
- *oppii ymmärtämään kieliopillisen kuvauksen perusasioita*
- *tuntee persian kielen kulttuurin tapoja, juhlia ja historiaa*
- *vertailee oman kulttuuriyhteisönsä tapoja muiden kulttuurien tapoihin*

KESKEISET SISÄLLÖT

Puhuminen ja kuunteleminen

- *oman mielipiteen esittämistä, asiointia ja kysymysten tekoa*
- *keskustelupuheenvuoron käyttämistä sekä aktiivisen kuuntelun opettelua*
- *kuullun, nähdyn ja luetun työstämistä kerronnan, draaman ja musiikin avulla*

- puhelinkeskustelut.

Lukeminen ja kirjallisuus

- Opettajan luennan kuuntelua, kuullun perusteella työskentelyä
- luetun liittämistä omaan elämään
- tutustutaan keskustellen tekstien rakenteeseen ja juoneen
- tekstien vertailua esim. sanomalehtitekstit, Internetin tekstit, kaunokirjalliset tekstit, tiedotteet, kirjeet, viestit, muiden oppilaiden tekstit
- faktan ja fiktion erojen ymmärtäminen
- persian kielen kansalliseepoksiin tutustumista
- persiankielisiin runoilijoihin, romaanikirjailijoihin ja heidän teoksiinsa tutustumista.

Kirjoittaminen

- Selkeän ja sujuvan käsialan harjoittelua
- oman tekstin kirjoittamista
- tekstinkäsittelyohjelmien käyttöä
- oikeinkirjoituksen perusasioita (pilkku, kaksoispiste, lainausmerkit, sulkeet)
- prosessikirjoittamista opettajan ja muiden oppilaiden palautteen mukaan
- lainasanojen ja vieraskielisten nimien kirjoittamista persiaksi.

Kielentuntemus

- Sanavaraston laajentamista, muiden oppiaineiden sanastoa
- sanaston ryhmittelyä merkityksen perusteella
- yksikkö ja monikko
- lausetyypit
- puhutun ja kirjoitetun kielen vertailua
- aikamuodot: preesens, imperfekti, futuuri
- tutustutaan imperatiiviin, konditionaaliin ja subjunktiiviin.

Kulttuurituntemus ja kieli-identiteetti

- Kielen arvostus ja sen käyttäminen sekä koulussa että koulun ulkopuolella
- perusasiat persian kielen puhujien historiasta ja asuinalueista
- perheenjäsenten perinteiset roolit
- ihmisten yhteiskunnallinen käyttäytyminen, kansalaistaidot
- luonnon arvostaminen
- kulttuuriyhteisön tarinaperinne.

TASO 3 (VUOSILUOKAT 6–9)

TAVOITTEET

Oppilas

- kasvaa suvaitsevaisesti erilaisia persian puhujia kohtaan
- oppii käyttämään persian kielelle ja kulttuurille ominaisia viestintätaitoja ja persian kielen keskeisiä sääntöjä
- oppii käyttämään persian kieltä rohkeasti ja luontevasti sekä tunnilla että tuntien ulkopuolella
- oppii hyödyntämään tietotekniikkaa persian kielen opiskelussa, kuten hakemaan kulttuuriin liittyvää tietoa Internetistä
- pystyy erottamaan puhekielen ja kirjakielen toisistaan
- harjaantuu aktiiviseksi ja kriittiseksi lukijaksi
- pystyy tuottamaan tekstiä annetun aineiston pohjalta

- *tuntee kulttuuriyhteisönsä kaunokirjallisia teoksia ja kirjailijoita*
- *tutustuu persian kielitilanteeseen, kielen vaihteluun ja muuttumiseen.*

KESKEISET SISÄLLÖT

Puhuminen ja kuunteleminen

- *Persian kielen eri murteiden vertailu*
- *harjaantuu toimimaan puhujana esim. puheet, tarinat*
- *palautteen antamista ja vastaanottamista*
- *oman näkemyksen esittämistä ja puolustamista*
- *kuullunymmärtämistä*
- *ääntämisen ja intonaation parantamista.*

Lukeminen ja kirjallisuus

- *Erialaisten tekstityyppien käsittelyä*
- *kulttuurissa tyypillisiä tekstilajeja*
- *lähteiden luotettavuuden arviointia*
- *luetunymmärtämistä*
- *kaunokirjallisten teosten analysointia.*

Kirjoittaminen

- *Kirjoitetun kielen lause- ja virketajun kehittämistä*
- *oikeinkirjoituksen vakiinnuttamista*
- *eri tekstilajien kirjoittamista käsin ja tietotekniikkaa hyödyntäen*
- *persiankielisten vanhojen tekstien muuttamista nykykielille.*

Kielentuntemus

- *Tietoa persian kielen rakenteista syvemmin*
- *aikamuodoista perfekti, pluskvamperfekti*
- *infinitiivit tarkemmin*
- *muiden oppiaineiden sanastoa tarkemmin*
- *oikeinkirjoituksen varmistamista.*

Kulttuurituntemus ja kieli-identiteetti

- *Persian kielen vaihtelu ja muuttuminen*
- *kielen ja kulttuuriperinnön tunteminen, arvostus ja esille tuominen esim. hääperinteet, ruokakulttuuri, taiteet mm. musiikki, teatteri, kuvataiteet, urheilu*
- *äidinkielen merkitys identiteetin kehittymisessä*
- *yhteiskuntien kriittinen analysointi*
- *itsenäinen päätöksenteko, sosiaalinen ongelmanratkaisu*
- *yhteiskunnallinen ja sosiaalinen osallistuminen.*

Arvioinnin periaatteet

Maahanmuuttajien äidinkielen arviointi perustuu sekä opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin että oppilaan henkilökohtaisiin oppimistavoitteisiin. Arvioinnin tehtävänä on antaa oppilaalle realistinen kuva omasta osaamisestaan ja edistymisestään oppimisen eri osa-alueilla sekä tukea itsearviointitaitojensa kehittymistä. Arvioinnin tulee olla luonteeltaan ohjaavaa ja kannustavaa.

Arvioinnissa tärkeää on opettajan antama jatkuva palaute ja yhteistyö huoltajien kanssa. Oppilaalle ja hänen huoltajalleen annetaan etukäteen tietoa arvioinnin perusteista sekä pyy-

dettäessä selvitetään jälkikäteen, miten niitä on arvioinnissa sovellettu. Oppiaineen arviointi perustuu mm. tuntityöskentelyyn, kotitehtävien tekemiseen, kokeisiin, vihkotyöhön, portfolioihin ja projektitöihin.

Oppilaalle annetaan lukuvuoden päättyessä erillinen todistus maahanmuuttajien äidinkielen opetukseen osallistumisesta. Vuosiluokkien 1–6 arviointi on sanallista. Vuosiluokilla 7–9 annetaan sekä sanallinen että numeerinen arviointi. Numeroarviointi kuvaa osaamisen tasoa. Opetussuunnitelmassa on määritelty vertailukohtaksi hyvän osaamisen kuvaus arvosanalle kahdeksan (8). Myös päättöarvioinnista annetaan erillinen todistus. Päättöarviointi perustuu hyvän osaamisen kuvaukseen. Päättöarvioinnin tulee olla valtakunnallisesti vertailukelpoista.

KUVAUS OPPILAAN HYVÄSTÄ OSAAMISESTA PERUSOPETUKSEN PÄÄTTYESSÄ

Käytettäessä kuvausta oppilaan hyvästä osaamisesta tulee ottaa huomioon, että oppilaiden äidinkielen taidot vaihtelevat suuresti sen mukaan, miten kauan he ovat viettäneet aikaa omakielisessä ympäristössä ja miten paljon he ovat saaneet oman kielensä opetusta. Lisäksi on otettava huomioon myös se, että eri kielissä on monia sellaisia erityispiirteitä, joilla on erilaisia ja erilaajuisia vaikutuksia taitojen kehittymiseen. Tällaisia ovat esimerkiksi kirjoitusjärjestelmä, jonka oppimiseen voi joissakin kielissä mennä useita vuosia, puhe- ja kirjakielen erot, kirjakielen tilanne yleensäkin sekä saman kielen eri variantit.

Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta on laadittu yhteiseksi pohjaksi kunnissa ja kouluissa laadittaville eri kielten opetuksen suunnitelmille. Niissä tulee ottaa huomioon kunkin kielen ominaisuudet.

Puhuminen ja kuunteleminen

Oppilas

- pystyy ilmaisemaan itseään sujuvasti ja ymmärrettävästi arkipäivän viestintätilanteissa
- osaa loogisesti edeten kertoa omin sanoin esimerkiksi jonkin kuulemansa kertomuksen
- pystyy seuraamaan keskustelua, osaa kuunnella muita ja ottaa osaa keskusteluun
- tuntee oman kielensä puheen keskeiset sosiaaliset säännöt, esimerkiksi keskustelutavat nuorten ja aikuisten välillä sekä kielellisen kohteliaisuuden keinot.

Lukeminen ja kirjallisuus

Oppilas

- on saavuttanut oman kielensä ominaisuuksiin nähden sujuvan peruslukutaidon
- osaa tehdä huomioita kertomuksen juonesta, henkilöistä, ajan ja ympäristön kuvauksesta, kielestä ja keskeisistä ajatuksista
- lukee ja ymmärtää erityyppisiä asiatekstejä, kuten oppikirja- ja lehtitekstejä, ja osaa tiivistää sisällöstä pääasiat
- on kiinnostunut lukemisesta; hän lukee myös koulutuntien ulkopuolella, jos kirjallisuutta on saatavilla
- osaa hakea ja käyttää omakielisiä tietolähteitä, esimerkiksi (sana)kirjoja ja tietoverkkoja.

Kirjoittaminen

Oppilas

- hallitsee oman kielensä ominaisuuksiin nähden riittävän hyvin oikeinkirjoituksen perussäännöt
- kirjoittaa ymmärrettävästi tutuista aiheista
- osoittaa kirjoitelmissaan hallitsevansa kirjoitettuun kieleen kuuluvat rakenteet
- osaa laatia erilaisia tekstejä, kuten kirjeitä, mielipidetekstejä ja kertomuksia oman kulttuurinsa viestintätarpeita noudattaen.

Kielentuntemus

Oppilas

- *tuntee äidinkiелensä keskeiset rakenteet ja ominaispiirteet*
- *pystyy vertailemaan oman kielensä piirteitä suomen tai ruotsin kieleen*
- *osaa erottaa kirjakielen ja puhekielen toisistaan*
- *tuntee oman kielensä historiaa ja kielisukulaisuussuhteita*
- *on kiinnostunut äidinkielestään ja omasta kielitaustastaan ja pyrkii parantamaan äidinkielen taitoaan.*

Kulttuurintuntemus ja kieli-identiteetti

Oppilas

- *tuntee oman kulttuuriyhteisönsä tapoja ja perinteitä ja pystyy vertaamaan niitä muiden kulttuureiden tapoihin*
- *tietää perusasiat kansansa historiasta ja sen asuinalueista*
- *tuntee mahdollisuuksien mukaan kulttuuriyhteisönsä kaunokirjallisia ja muita taiteellisia teoksia, keskeisiä kirjailijoita sekä kerrottua tarina- ja tietoperinnettä*
- *ymmärtää äidinkielen merkityksen identiteetin kehittämisessä ja arvostaa äidinkieltään ja kulttuuriaan sekä myös muita kieliä ja kulttuureita.*